

Ekmek, özgürlük, sanat

Sanatın dünyayı değiştirebileceği inancı giderek zayıflasa da, sanatçıların eli o kadar zayıf değil.

Küba'dan gelen son habere göre, Pánfilo'yu hapisten çıkarıp bir psikiyatri kliniğine yatırmışlar. Sahi, Pánfilo da kim? Juan Carlos González Marcos'un takma ismi. Kendi çevresi dışında düne kadar adını kimsenin bilmediği Havanalı bir yoksul, Pánfilo. Sarhoş kafayla bir kaç talihsiz cümle sarfedip bir anda youtube kahramanları arasındaki yerini alan ve 'hayatı değişen' bir gariban.

Olay bir kaç ay önce Havana sokaklarında cereyan ediyor. Bir müzik belgeseli için röportaj çekimi yapılırken, bizim Pánfilo 'kafa bir milyon' vaziyette kameranın önüne fırlayıp "Jama! Jama!" diye bağıyor. "Jama", Küba argosunda "ekmek, yemek" anlamına geliyor. Bu kısa müdahalenin ardından çekime devam ediliyor, derken Pánfilo yeniden kameranın önüne gelip kadrajı kaplıyor: "Siz bana sorun! Burada açız, asıl ekmeğe ihtiyacımız var! Ekmek!" mealinde sürdürüyor müdahalesini, kollarını aşağı yukarı sallayarak. Hepsi bu... Gelin görün ki, 'orada olan' orada kalmıyor. Bu kısa görüntü tez elden youtube'a düşüyor ve bir anda yüzbinlerce kişi tarafından tıklanıyor. Böylece -muhtemelen o ana kadar internetle tanışık bile olmayan- Pánfilo sanal şöretler kervanına katılıveriyor. İş bununla bitse iyi... Video büyük yankı uyandırınca savcılar harekete geçiyor ve J. C. González Marcos derdest edilip hızlı bir yargılamayla iki yıl hapse mahkum ediliyor. İsnat edilen suç: "Kamu güvenliğini tehdit" gibi bir şey. Başta Küba'dakiler olmak üzere duyarlı siviller bu karara isyan ediyor. İnternet ortamında Pánfilo'ya destek mesajları yağıyor. Özellikle "Ekmek ve Özgürlük" (Jama y Libertad) başlıklı bir kampanya açılarak binlerce imza toplanıyor; Latin Amerikalı ve Kübalı kimi sanatçılar da desteklerini esirgemiyor. Ve mutlu son: Resmi makamlar geri adım atıyor, Eylül ortalarında Pánfilo'yu tahliye edip alkolizm tedavisi için kliniğe yatırıyorlar.

Birkaç haftalık tedaviden sonra serbest kaldığında, kahramanımız artık eski yaşamına mı döner, yoksa bu tatsız şöretin üzerine yeni bir hayat mı inşa eder, şimdiden kestirmek zor. Ama internetin ve kameranın, kendi halinde bir adamın hayatını -en azından kısa bir süreliğine- nasıl kökten sarsabileceğini gösterdi bize. Bir yanda, rejim için tehdit oluşturacak en son kişiye, herhangi bir muhalif kimliğe bile sahip olmayan karnı aç bir sarhoşa (asıl tehdit bu açlık hali olmasın sakın!) üstelik "ekmek" diye bağırdığı için devletin sopasını gösteren bir sosyalizm anlayışının ironisi; öte yanda ABD sokaklarındaki açlar ve evsizler ordusuna gözünü kapayıp bu olayın üzerine atlayan Miami'deki kurtların, "İşte görüyorsunuz, Küba'da millet aç!" diye feryat etmesindeki ikiyüzlülük... (Ki rejim yıkılsa da adayı parsellesek diye tetikte bekleyen bu müzmin kapitalistlerin Pánfilo'nun aç karnını umursaması, ancak kedinin fareye peynir ikram etmesi kadar gerçekçi olabilir.)

Fakat bunları geçelim şimdilik. Soğuk savaş yıllarından kalma gibi görünen bu hikayenin pek çok veçhesi içinde asıl ilgi çekici olan, işin sivil dayanışma boyutu. Düşünün ki ne ünlü bir yazar/sanatçı, ne de Mandela veya Sui Kyi gibi bir muhalefet lideri var karşımızda. Basbayağı sıradan bir vatandaş, hatta en mülksüzünden bir yoksul, sokağa falan da dökülmeden sırf sözün gücüyle yaratılan bir dayanışma ağı sayesinde hapisten kurtulabiliyor. Üstelik geleneksel medyanın ilgisine ve desteğine gerek duymadan. ("Burma VJ" adlı belgeseli izleyenler, Burma'daki rahip ayaklanmaları sırasında küçük kameraların cuntaya karşı nasıl da etkili birer direniş aygıtına dönüşebildiğini görecektir.)

***

İşin boyutu ve bağlamı çok farklı, ama araçlar aşağı yukarı aynı: Filistinli sivil toplum örgütleri, birkaç yıldır uluslararası kamuoyu içinde bir dayanışma ağı örmeye çalışıyor ilmek ilmek. Güney Afrika'daki apartheid rejimine karşı bir zamanlar denenip etkili olmuş bir yöntemi, İsrail'e karşı uluslararası bir boykotu hayata geçirmeye çalışıyor. Bunca BM kararına, uluslararası çağrı ve raporlara kulağını tıkayıp bildiğini okumaya devam eden İsrail'i uluslararası hukuk kurallarına uymaya zorlamanın tek yolunun böylesi bir boykotu yaygınlaştırmaktan geçtiğine inanıyorlar. Öyle görünüyor ki, en azından Gazze denen dev hapishaneye tıkmış sivillerin nefes alabilmesi, tüm Filistinlilerin düpedüz ırk-ayrımcı bir devletin kuşatması altında yaşamaktan kurtulabilmesi, bu boykotun başarısına bağlı.

İşte bu uzun erimli çaba, kayda değer meyvelerini şimdilerde vermeye başladı. Kısaca BDS (Boycot, Dışlama, Yaptırım) olarak anılan kampanya kapsamında, İsrail devletine karşı "ekonomik, akademik ve kültürel" boykot çağrısına gelen çekingen yanıtlar içinde ilk ses getireni Ken Loach'un ki oldu. Mayıs ayında düzenlenen Edinburgh Film Festivali, Loach'un çağrısı üzerine İsrail konsolosluğundan aldığı minik desteği iade etti. Arkasından Melbourne Film Festivali, aynı çağrıya olumsuz yanıt verince Loach filmi festivalden geri çekti. Sonrası çorap söküğü gibi geldi. Bazı yönetmenler filmlerini benzer gerekçelerle festivallerden çekiverdi. İsrail yanlısı lobiler de karşı atağa geçip bol bol 'anti-semitizm' yaftası dağıttı. (Boykotun sinema cephesindeki yansımalarının hikayesi için bkz.

<http://tinyurl.com/naf7zm>)

Bir anlamda Ken Loach sayesinde hız kazanan, Naomi Klein başta olmak üzere pek çok Yahudi aydın tarafından desteklenen boykot eyleminin en kitlesel olanı ise kısa bir süre önce Toronto Film Festivali'ne karşı yapıldı. Festival yöneticilerinin bu seneki programda 'işgalin başkenti' Tel Aviv'e dair filmlere özel bölüm ayırması sert tepkilerle karşılandı. Kanadalı bir yönetmenin filmi festivalden çekmesiyle başlayan tepkisel sesler, bu sefer çok daha gür çıktı. "İşgali Kutlamaya Hayır" başlıklı deklarasyon, aralarında Hollywood ünlülerinin de yer aldığı yüzlerce sinemacı, sanatçı ve aydın tarafından imzalandı.

Kültür cephesinde bunlar olurken, boykotun en kritik ayağı olan ekonomik alanda daha çarpıcı sonuçlar elde edildi. 2006 yılı başında tüketicileri İsrail ürünlerini boykot etmeye davet eden Norveç Maliye Bakanı, bu kez de İsrail firması Elbit'in yürüttüğü bir projeden mali desteğini çekti. Brezilya Parlamentosu'nun İsrail'le serbest ticaret anlaşmasını askıya almayı gündemine almasının üzerinden bir hafta geçmeden, 6.5 milyon işçiyi temsil eden Britanya İşçi Sendikaları Kongresi'nden (TUC) İsrail'e karşı boykotu destekleme kararı çıktığı haberi geldi. Daha önce Güney Afrika'daki ve İrlanda'daki sendikal federasyonlardan da aynı yönde kararlar çıkmıştı.

Boycot cephesi yeni katılımlarla genişlemeye devam edecek gibi görünüyor. Buna mukabil, bakalım Türkiye'nin başbakanı 'din kardeşleri' için mangaldaki külleri bu sefer nasıl üfleyecek? Ama daha da önemlisi, Bienal sayesinde şu aralar 'banka soyma' romantizmine kendini kaptıran sanat çevreleri bu cephenin neresinde yer alacak?

Necati Sönmez

[*"Ekmek ve Özgürlük"*, sayı 2, Ekim 2009 dergisinden.]